

РЕЦЕНЗІЯ

кандидата історичних наук, доцента кафедри історії України
Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини

Тацієнка Віталія Сергійовича на дисертаційну роботу

Гончарової Ольги Віталіївни

«Повсякденне життя польської шляхти Київської губернії
(1863 – 1917 рр.)», подану на здобуття наукового ступеня доктора
філософії за спеціальності 032 Історія та археологія

В умовах відновлення незалежності України, виникла потреба дослідження повсякденного життя окремої людини, соціальної групи у різні історичні періоди. Сучасні дослідження з історії повсякдення в Україні є досить поширеними і поглиблюють дослідницький інтерес до пересічної людини як об'єкта вивчення. Це пов'язано з тим, що науково-теоретичне обґрунтування історії повсякденності як напрямку в новітній історіографії ще не завершилось, дослідницькі методики перебувають на етапі становлення.

Вивчення регіональних особливостей, присвячених заявленій проблематиці не дістало належного відображення у науковій літературі. Актуальність дослідження визначається тим, що створено комплексну картину повсякденного життя польської шляхти Київської губернії (1863 – 1917 рр.).

Дисертаційна робота О. Гончарової виконувалася в межах науково-дослідних тем кафедри історії України «Історико-регіональні аспекти історії України» (номер державної реєстрації: 0116U004805) і кафедри всесвітньої історії та методик навчання «Східна Європа з найдавніших часів і до сьогодення: економічні, суспільно-політичні та культурні процеси» (номер державної реєстрації: НДР 0118 U 004023) Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини.

Визначивши метою роботи створення комплексної картини становища польської шляхти Київської губернії, та аналіз впливу політичних, економічних і культурних процесів у другій половині XIX – початку XX

століття на її повсякденне життя, дисертантка послідовно реалізувала дослідницькі завдання, які деталізували структуру роботи.

Аналізуючи історіографію проблеми, дисертантка залучила значний масив українських та польських наукових праць, згідно яких можна стверджувати, що заявлена проблематика є затребуваною та актуальною.

Чіткістю і лаконічністю відзначаються формулювання об'єкта та предмета дослідження. Хронологічні межі дисертації зумовлені тематичною спрямованістю та завданнями і досить детально вмотивовані. Реалізації визначених дисертанткою дослідницьких завдань слугувала методологічна база, яку склали принципи історизму, об'єктивності, системного аналізу та науковості, та комплекс загальнонаукових та спеціально-історичних методів дослідження.

Дисертація характеризується науковою новизною дослідження, яка полягає в тому, що здійснюється спроба комплексно висвітлити історію повсякденного життя польської шляхти Київської губернії (1863 – 1917 рр.), та введено до наукового обігу значну кількість раніше неопублікованих документів, що відображають громадську та приватну сфери життя польської шляхти Київської губернії.

У *першому розділі* представлено огляд українських та зарубіжних напрацювань, що дає підстави стверджувати про значне зростання зацікавлення до окремих аспектів повсякденного життя польської шляхти. Дисертантка дійшла висновку, що регіональні особливості з заявленої проблематики не дістали належного відображення в наукових дослідженнях та не здійснено комплексного дослідження з теми. Авторка використала значний обсяг архівних джерел (150 найменувань). Джерельну базу склали матеріали фондів Центрального державного історичного архіву України, м. Київ (ЦДІАК України), Державного архіву Київської області (ДАКО), Державного архіву м. Києва (ДАК), Державного архіву Черкаської області (ДАЧО), Головного архіву давніх актів у Варшаві (Республіка Польща), Архіву нових актів у Варшаві (Республіка Польща). Авторкою також вивчено

опубліковані матеріали (газети, мемуари, спогади), законодавчі та урядові нормативні акти. З огляду на це, джерельна база є достатньо репрезентативною.

У *другому розділі* розкрито правове та економічне становище шляхти Київської губернії після поразки Січневого повстання 1863 – 1864 рр. Російська влада намагалася зменшити на Правобережній Україні польський вплив. У життя впроваджувалися законодавчі та підзаконні акти царського уряду, які в процесі реалізації могли послаблюватися або застосовувалися більш жорсткі заходи законодавчих ініціатив. Серед економічних заходів виділено русифікаторську політику проти польських землевласників, накладання арештів та конфіскація майна, яке належало шляхті.

У *третьому розділі* висвітлено діяльність польської шляхти Київської губернії у суспільно-політичному житті в кінці XIX – на початку XX ст., важливу роль у боротьбі проти дискримінаційних утисків відіграли польські громадські організації й товариства. У краї виникають таємні польські школи та приватні пансіони на противагу державним російським школам. Землевласники завдяки своєму матеріальному становищу, зацікавленості, контактам в економічній та політичній сферах мали можливість займатись благодійною діяльністю.

Четвертий розділ присвячений приватному і культурному простору, у якому розглядаються сімейно-шлюбні відносини, виховання в родині, побут і дозвілля польської шляхти Київської губернії.

Практичне значення дисертації полягає у формулюванні основних положень і висновків для використання в узагальнених працях з регіональної історії України; результати дослідження можуть стати основою для наступних наукових розвідок з історії повсякдення; дисертація може бути використана у лекційних, курсових і магістерських роботах, спецкурсах з історії України та Польщі другої половини XIX – початку XX ст.; робота допоможе у популяризації біографічних та краєзнавчих проектів.

Основні положення дисертації дослідниця виклала в 15 публікаціях, серед яких є необхідна кількість статей у фахових та зарубіжних виданнях (1 стаття у Scopus та Web of Science, 4 статті у фахових виданнях України, 1 стаття у зарубіжному виданні, 1 стаття у закордонній колективній монографії). Вказані в анотації дисертації публікації виконані одноосібно та у співавторстві з науковим керівником. Результати дослідження представлені на 36 конференціях різного рівня.

Структура дисертації обумовлена поставленими завданнями, складається зі вступу, 4 розділів, 12 підрозділів, висновків, списку використаних джерел та літератури, додатків. Обсяг основного тексту роботи складає 164 сторінки, що відповідає вимогам до робіт такого типу.

Загальна оцінка дисертаційної роботи є позитивною. Водночас варто висловити деякі зауваження, які не зменшують загальні оцінки.

1. У підрозділі 1.2. доречніше було б конкретно вказати, який матеріал з архівних справ використаний у дисертації, а не описати загальний зміст справ у фондах архівів.
2. У підрозділі 2.1. місцями тексти не опрацьовані і не вписані в підрозділ (с. 62, с. 69). На мою думку інформацію в підрозділі слід було подати так: навести статистику чисельності польської шляхти в Київській губернії, кількість землеволодінь у порівнянні з іншими губерніями краю. Для цього варто не лише навести статистику, а й підкреслити більше-менше. Державні обмеження: від конфіскації майна в учасників повстання до заборони придбання, переслідування за віддачу в оренду, а інші тематичні блоки вилучити.
3. У підрозділі 3.1. (с. 100 – 105) подана загальна характеристика політичного життя, а не вказано чітко місце шляхти Київської губернії у партіях, реалізація партійних програм поляків у Державних Думах.

4. Дисертація не позбавлена неточностей, незначних стилістичних помилок та технічних недоліків.

Незважаючи на висловлені побажання і зауваження, що загалом не знижують здобутків рецензованої праці, яка є завершеним самостійним дослідженням, дисертація Ольги Гончарової «Повсякденне життя польської шляхти Київської губернії (1863 – 1917 рр.)» відповідає вимогам наказу Міністерства освіти України №40 від 12 січня 2017 р. (zareestrovano в МЮУ 03 лютого 2017 р. за № 155/30023) та «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» (затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 19 травня 2023 р. № 502) і може бути рекомендована до захисту в одноразовій спеціалізованій раді зі спеціальності 032 Історія та археологія.

Кандидат історичних наук, доцент,
доцент кафедри історії України

Віталій ТАЦЕНКО

Ректор

Олександр БЕЗЛЮДНИЙ